

No5(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 556 sahifa,
22-may, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Matematika fanini o'qitishda kommunikativ va ijtimoiy-psixologik yondashuvlar	10
<i>Esonturdiyev Mamatqobil Nurmamatovich</i>	
Geografik axborot tizimlari (GAT) texnologiyalari asosida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining innovatsion kompetentligini rivojlantirish metodikasi	13
<i>Bahromova Muhayyo Imomqul qizi</i>	
Geografiya ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari	18
<i>Tuyg'unov Murodjon Salimqul o'g'li</i>	
Biologiyani o'qitishda belgili-ramziy ko'rgazmalilik vositalaridan foydalanishning o'quvchilarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishdagi roli	22
<i>Azimov I. T., Daminova F. A.</i>	
PISA 2025 doirasida raqamli ta'lim kompetensiyalarini baholashning innovatsion mexanizmlari	25
<i>Doniyorov Muxiddin Normamatovich, Ishanov Almat Adilxanovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tabiiy savodxonligini oshirishda zamonaviy pedagogik vositalarni qo'llash	28
<i>Abdunazarov Bobir Normurodovich</i>	
Raqamli ta'lim resurslari asosida kredit-modul tizimida talabalarning o'quv faoliyatini takomillashtirish	32
<i>Jumayeva Ra'no To'ychi qizi</i>	
Oila va maktab integratsiyasining shaxs kamolotiga ta'siri	36
<i>Rasulova Dildora Shuhratovna, Raxmatova Zulxumor Alimovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati	40
<i>Sultanova Sahobar Ravshanbekovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyani shakllantirishda tabiiy fanning o'rni	43
<i>G'afforova Zarnigor Abdumo'min qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'limda o'qituvchi va ota-onalar ijtimoiy hamkorligini rivojlantirish	47
<i>Xalikova Zaxro Mirshadmanovna, Xolbo'tayev Muzaffar Odilovich, Bozorova Xadicha Javlon qizi</i>	
Nutqida kechikish kuzatiladigan bolalarda nutqni qo'l va barmoq motorikasini rivojlantiruvchi o'yinlar orqali shakllantirish	51
<i>Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Fotima Adizovna</i>	
Taym menejment asosida bo'lajak o'qituvchilarda liderlik fazilatlarini rivojlantirish	55
<i>Soliyeva Ruxsora Sharobiddin qizi</i>	
Sun'iy intellekt va NLP texnologiyalari asosida elektron ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'lim kompetensiyalarini rivojlantirish	58
<i>Otakishiyeva Gulshanoy Abdulaziz qizi</i>	
Pedagogik kvalimetriya asosida bo'lajak o'qituvchilarning diagnostik madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslari	61
<i>G'aniyeva Muattarxon Nodirbek qizi</i>	
Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты	64
<i>Имамова Хурият Эргаш кизи</i>	
Yosh erkin kurashchilarda chidamlilikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	69
<i>Ergashov Qaxramonjon Asqarovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mantiqiy masalalar yechishga o'rgatish usullari	76
<i>G'iyosova Dilovar Orif qizi</i>	
Haykaltaroshlik fanining metodik qo'llanilishi	80
<i>Qodirov Bobirjon Botirjonovich</i>	
Ijtimoiy xavf ostidagi bolalarni qo'llab-quvvatlashning jahon tajribasi va psixologik-pedagogik asoslari	85
<i>Manzura Qosmurotova</i>	

Jahonda art-biznes klasterlarining ahamiyati va rivojlanish tuzilmasi.....	89
A. S. Umarov	
Автоматизация решения сложных математических задач графическим методом для углублённого изучения математики в школе	92
Эргашев Серожиддин Султонмuroдович, Маматов Ислombек Ильесович	
Pedagogika darslarida raqamli va onlayn didaktik o'yinlardan foydalanish.....	97
Qodirova Feruzaxon Abdiyaminovna	
Sun'iy intellekt va tanqidiy fikrlashning kognitiv-konseptual komponenti va uni rivojlantirish metodikasi	102
Sobirova Munavvarxon Qaxramonjon qizi	
Media savodxonlik va axborot madaniyati fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari	106
Ermatov Sherzodbek Latipjonovich, Mirzayev Akramjon O'ktamjonovich	
Adabiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv	111
To'ychiyeva Mahfuza Umarmukulovna, Islomova Shalola Ismoil qizi	
Comparative Study of Passive Constructions in English and Their Translation Into Uzbek.....	117
Elmirzayeva Maftuna Dasmurod qizi, Mustafoyeva Nigina Shuhrat qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish orqali pedagogik mas'uliyatni shakllantirishning dolzarb muammolari	122
Botirova Odinaxon Abdumutalib qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik modeli va metodik asoslari	126
Haytbayeva S. R.	
Imkoniyati cheklangan bolalarni psixologik qo'llab-quvvatlash orqali intellektual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish imkoniyatlari.....	131
Kadirova Nigora Saxibjanovna	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarini dual ta'lim asosida kasbiy faoliyatga tayyorlashning nazariy asoslari.....	134
Samiyeva Zuleyxa Uktamovna	
Insonlar orasidagi munosabatlarda noverbal muloqotning komponentlarining ko'rinishlari	139
Soliyev Farxodjon Sodikovich, Karimov Jahongirjon Murodjon o'g'li	
Virtual texnologiyalar vositasida texnika fanlarini o'qitish mazmunini innovatsion rivojlantirish	145
Yuldasheva Dilorm Husniddin qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida suzish mashg'ulotlarini tashkil etish texnologiyasi.....	150
Toshpulatova Aziza Toyirovna	
Harbiy xizmatchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari	155
Tursunov Shaxzod Ramazonovich, Mansurov Sardorbek Sirojiddin o'g'li	
O'qituvchilar ruhiy salomatligini saqlashning amaliy strategiyalari	159
Begmatov Raximkul Olimovich	
Ona tili darslarida analitik faoliyatni tashkil etish imkoniyatlari	164
Narziyeva Mastura Sunnatovna	
Maktabgacha ta'limda Project-Based learning texnologiyasi asosida tarbiyalanuvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	168
Kubayeva Mavluda, Po'latova Gullola Ravshan qizi	
Talabalarda iqtisodiy savodxonlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	173
Qo'chqorov Nodir Bozorovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini baholash jarayonida foydalaniladigan texnologiyalar va vositalar	178
A'zamqulova Zilola Sunnat qizi	
Raqamli ta'lim muhitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning didaktik asoslari	183
Isaboyeva Dilyora Zokirjon qizi	
Kimyo fanining tarixiy rivojlanishida metodologik yondashuvlar	187
Begamov Shaxzod To'liqin o'g'li	
Sport bilan shug'ullanishda qo'l va oyoq motorikalarini rivojlantirish mezonlari	190
Imomov Asliddin Abdurazoqovich, Sattarov Qarshiboy Narqulovich	

O'zbek va ingliz tillarida zamon kategoriyasining qiyosiy tahlili.....	194
<i>Xudoyberdiyeva Dिल्фуза Alisher qizi</i>	
Hayot faoliyati xavfsizligi fani o'qituvchisining kasbiy kompetentligi va rejalashtirish faoliyati.....	198
<i>Maxmudov Baxtiyor Xayrullayevich</i>	
Dizartriya bolalarda motorikani rivojlantirish – nutqni rivojlantirishning asosiy omili	202
<i>Mamatova Muzayyana Batirovna</i>	
Expression of Lexical Economy in English and Uzbek Through Stylistic Means	205
<i>Omonov Baxtiyor Uktamovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy qobiliyatni shakllantirish.....	208
<i>Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Xamzayeva Sunbula Jasurovna</i>	
Xushmuomalalik strategiyalarining ijtimoiy vazifalari.....	212
<i>Alieva Navruza Xabibullayevna, Azizova Sanobarxon Valijon qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida shaxslilik sifatlarining kasbiy rivojlanishdagi psixologik ahamiyati	216
<i>Dusmetova Maksuda Matnazarovna</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning ilustrativ yondashuv asosida kreativ va variativ faoliyat olib borish usullari va yo'llari.....	221
<i>Egamberdiyeva Madina Sharif qizi</i>	
Pragmatic Functions in Neurolinguistic Communication	224
<i>Fayziyeva Parvina</i>	
Sahro gavhari: ruslar istilosigacha bo'lgan davrda Xiva me'morchiligi tarixi	227
<i>Islomjon Xoljigitovich Mirzakulov</i>	
Moslashuvning psixologik mexanizmlari: ta'lim muhiti sharoitida shaxsning adaptatsiyasi.....	235
<i>Jaynarova Sayyora Isoqul qizi, Nuraliyeva Nasiba</i>	
Onalik psixologiyasi va o'rganishning nazariy jihatlari.....	238
<i>Kasimova Xulkar Atabayevna</i>	
Spheres of Language Use.....	243
<i>Kumakbayeva Gulbanu Kuntuarovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida kreativ tafakkurni rivojlantirishda nostandart topshiriqlar metodikasi.....	246
<i>Muxammadiyeva Dinora Tursunpulatovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbiy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari va didaktik tamoyillari.....	251
<i>N. Jurayev</i>	
Dunyo bolalari huquqlarini himoya qilish: global muammolar, tizimli kamchiliklar va tanqidiy tahlil	255
<i>Nargiza Ergasheva</i>	
Talabalarning dasturlashga oid agoritmik fikrlashini rivojlantirish orqali innovatsion faoliyatga tayyorlash usuli	259
<i>Orziqulova Barchinoy Ixtiyor qizi</i>	
Talabalarda o'z-o'zini boshqarish qobiliyatining tuzilmasi va psixologik komponentlari (motivatsion, kognitiv, irodaviy, emotsional-regulyativ komponentlar)	264
<i>Otabekova Nargiza Avazbek qizi</i>	
O'zbek va ingliz tillaridagi metaforalarda til va madaniyat uyg'unligi.....	269
<i>Rasulova Munajat Akmaljonovna</i>	
Limitlar nazariyasini kompyuter imitatsion modellar vositasida o'qitish metodikasi.....	273
<i>Safarov Abbos Abdurasul o'g'li</i>	
Ijtimoiy hamkorlik – barkamol avlodni tarbiyalash poydevori.....	278
<i>Sharipova Gulruxsor Nurkabilovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati.....	282
<i>Sultanova Sahobar Ravshanbekovna</i>	
Badiiy gimnastika mashg'ulotlarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish	285
<i>Tuxtayeva Azizabonu Abdurasulovna</i>	

Matematika fanini o'zlashtirishda boshlang'ich sinf o'quvchilarining semiotik yondashuvini shakllantirish ...	289
<i>Xayrullayev Ismatulla Nurullayevich</i>	
Pedagogik qadriyatlar asosida o'quvchilarni tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish	293
<i>Xoliqova Inobatxon Bo'ri qizi</i>	
Umumta'lim maktabida elektron axborot-ta'lim resurslari.....	296
<i>Xolmurodov Shuxrat Okboyevich, Norqobilov Hakimbek Nuriddin o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolaning kreativligini shakllantirishda innovatsion muhit	300
<i>Xonnazarova Gulasal Yusuf qizi</i>	
Ta'lim tizimida sinf rahbari faoliyatining joriy etilishining tarixiy asoslari va zamonaviy ko'rinishlari	303
<i>Xusenova Sadoqat Botirovna</i>	
Искусственный интеллект в методике преподавания русского языка: адаптивная обратная связь и развитие коммуникативной компетенции	308
<i>Джалилова Феруза Намазовна</i>	
Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты.....	312
<i>Имамова Хурият Эргаш кизи</i>	
Межкультурный диалог как инструмент воспитания гармоничной личности в школе	317
<i>Махмудхожаев Ориф Бахтиёрович</i>	
Психологические факторы успешности профессионального обучения студентов	319
<i>Рахимходжаева В. С.</i>	
Специфика восприятия окружающего мира в лирике Афанасия Фета	325
<i>Татьяна Викторовна Половинкина</i>	
Анализ разработки женских коллекций с использованием стилистических и конструктивных особенностей ретро-моды	329
<i>Абдурахманова Н., Рахматуллаева У. С.</i>	
Использование современных образовательных технологий в начальной школе как средство развития познавательной активности учащихся	333
<i>Фазилова Гулчехра Ахмедовна</i>	
Nyuman (Newman) xatolar tahlili modelining geometrik isbotlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyati.....	337
<i>Davletov Davronbek Egamberganovich</i>	
"Informatika" fani mavzularini taksonomik yondashuv asosida o'qitish	343
<i>Axrarov Baxtiyor Sagdullayevich</i>	
O'qituvchi faoliyatida pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash metodikasi	347
<i>Xomidjonov Abrorjon Olimjon o'g'li</i>	
Rus-o'zbek tarjimashunosligining zamonaviy tendensiyalari.....	351
<i>Kudratov Kamoljon Islomovich</i>	
Kompyuterga qaramlikning o'smirlarga ta'siri va uning psixologik oqibatlari.....	356
<i>Kushakova Nargiza Islambayevna, Ergasheva Sarvinoz Shavqiddin qizi</i>	
Musiqaning neyropsixologik rivojlanish va ta'lim jarayonidagi ahamiyati	360
<i>Xikmatova Shohida Xikmatovna</i>	
Innovatsion yondashuv asosida inklyuziv ta'lim o'quvchilarining yozma nutqini rivojlantirish	364
<i>Alimardanova Sitara Ikrom qizi</i>	
Comparative and Conceptological Trends in Linguoculturology	367
<i>Ablakulov Ilkhom</i>	
Boshlang'ich ta'limda kreativ ta'lim muhitini rivojlantirish asosida o'quvchilarning muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish	370
<i>Abdullayeva Uljalg'as</i>	
Rivojlangan mamlakatlar ta'lim tizimida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda sun'iy intellektdan foydalanish usullari.....	373
<i>Aglamova Shahzoda Sobirovna</i>	

Bokschi qizlar texnik harakatlarining kinematik ko'rsatkichlar asosida takomillashtirish metodikasi.....	378
<i>Axmedov Latifjon G'ayrat o'g'li</i>	
O'quv jarayonida formativ baholashning evolyutsion-xronologik tahlili	383
<i>Davidova Dilnoza Tadjibayevna</i>	
Oliy ta'limda "Smart Education" texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi	388
<i>Dilrabo Amriddinova, Abdulxalilova Surayyo Ahad qizi</i>	
Zamonaviy ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'qituvchilarini baholash kompetensiyalarini rivojlantirishning psixologik-pedagogik xususiyatlari	392
<i>Majidova Hilola Eshquvat qizi</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini shakllantirish usullari	396
<i>Mamatova Fazilat Ixtiyorovna, Xolmirzayeva Zebo Ravshan qizi</i>	
Jismoniy tarbiya o'qituvchilarini sport marketologi faoliyatiga tayyorlashning zarurati	402
<i>Samatov Javlonbek Abdukayumovich</i>	
O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimida strategik boshqaruvni takomillashtirish.....	406
<i>Saydullayeva Nargis</i>	
Integrating Literary Texts Into Early Foreign Language Education: A Mixed-Methods Investigation of Lexical, Cognitive, and Affective Outcomes in Primary Classrooms	410
<i>Shukurova Zamira Shodiyevna</i>	
Fizika fanini o'qitishda formativ baholash asosida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning metodik modeli	416
<i>Sobirov Avazbek Anvarovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kichik motorikasini rivojlantirishda o'yinning ahamiyati va individual yondashuv	421
<i>Norboyeva Laylo Sapar qizi</i>	
Психологические особенности проявления творческих способностей у подростков, воспитывающихся в бикарьерных семьях.....	425
<i>Ишбобоева Гулбарчин Рустамовна</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini vizual materiallar vositasida o'rgatishni takomillashtirish.....	433
<i>Olimova Shahlo Bahodir qizi, Inomova Mahliyo Yusuf qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutqiy kompetensiyani rivojlantirish metodikasining hozirgi holati va muammolari.....	439
<i>Diyoraxon To'htanazarova Zokir qizi</i>	
Turkiy xalqlarning an'anaviy sport o'yinlariga yil fasllaridagi o'zgarishlarning ta'siri	443
<i>Qodirova Xalimaxon Nurmuhammad qizi</i>	
Нововведения в шкале стоимости элементов и коэффициентах компонентов программы ISU на 2026 год	447
<i>Федорова Светлана Вячеславовна</i>	
Ingliz tilidagi conjunctionlarning grammatik tasnifi va sintaktik vazifalari hamda ESP darslarida ularni o'rgatishning kommunikativ va kontekstual usullari	451
<i>Mahammadiyeva Mashxura Maxmur qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lisoniy tahlil ko'nikmalarini shakllantirishning zamonaviy metodikasi	456
<i>Yo'ldashova Dilso'z Umar qizi</i>	
Voleybolchilarning sakrovchanlik ko'nikmalarini shakllantirishda harakatli o'yinlarning ahamiyati	461
<i>Artikov Xayrulla Baxtiyarovich</i>	
Effectiveness of Personalized Studying via Artificial Intelligence in Teaching English as a Second Language to Non-Native Speakers	465
<i>Irzakulova Raykhon</i>	
Texnologik ta'limda mustaqil ta'limni rivojlantirish yo'llari	469
<i>Yaxshiboyev Temur-Malik Erkin o'g'li, Jonuzoqova Charos Ziyodulla qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda zamonaviy o'yin vositalarining aqliy va ruhiy rivojlanishga ta'siri.....	474
<i>Abduxamidova Dilorom Abdumuminovna</i>	

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini boshqarishning zamonaviy yondashuvlari tahlili	479
Mamatqulova Shohsanam Dilshodovna	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini mustaqil ta'limni tashkil qilishga o'rgatishning pedagogik asoslari	485
Xamdamov Usmon Ergashevich	
Boshlang'ich ta'limda ona tili darslarini innovatsion texnologiyalar asosida tashkil qilish masalasi	490
Adizova Nodira Baxtiyorovna, Ibotova Shahnoza Shuxrat qizi	
Malaka oshirish tizimida sifat menejmenti: "sun'iy intellekt" va "boshqaruv mexanizmi" tushunchalarining ierarxik bog'liqligi.....	494
Allanazarova Maftuna Qobul qizi	
"Uglevodorodlar" bo'limini o'qitishni axborot kommunikatsion texnologiyalar vositasida takomillashtirish metodikasi (umumiy o'rta ta'lim maktablari 10-sinflar o'quvchilari misolida)	498
Babajanova Nilufar Pirnafas qizi	
Axborot texnologiyalari vositasida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish darajasini baholash mezonlari va ko'rsatkichlari.....	506
Junaydullayev Oxunjon Kaxorjon o'g'li	
Bo'lajak o'qituvchilarni aralash ta'lim texnologiyalaridan foydalanishga tayyorlashning pedagogik xususiyatlari va tarkibiy komponentlari	510
Kabirova Zarifa Muqaddamovna	
Maktabgacha ta'limda qoraqalpog' ertaklari orqali bolalar tilini rivojlantirishning kognitiv asoslari	516
Matjanova Gulzada Annabayevna	
Issiq sharoitiga marafonchilar va futbolchilarning fiziologik moslashuvi xususiyatlari	520
Nurbayev Baxtiyor Shirinovich	
Xorijlik talabalarning tinglab tushunishdagi qiyinchiliklarini metakognitiv strategiyalar orqali bartaraf etish ..	524
Odiljonova Nilufarxon Avduvahob qizi	
O'qituvchilarda kasbiy so'nish va psixologik stress holatlarini keltirib chiqaruvchi psixologik-pedagogik omillar	528
Usmonov Salaxdin Alikulovich, Ortiqova Malika Odiljon qizi, Xolbekova Dinora Faxriddin qizi	
Umumta'lim maktablarida texnologik kompetensiyalarni rivojlantirishning amaldagi holati va metodik muammolari	533
Qurbonmurotov Eldor Abdusaidovich	
Talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda raqamli texnologiyalar va ularning imkoniyatlari	538
Xujaniyozova G. S.	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy onglik darajasini baholash mezonlari va ko'rsatkichlari (oilaviy muhit misolida)	543
Yakubov Odiljon Tolibjon o'g'li	
Raqamli texnologiyalar davrida o'zbek tilining qo'llanilish istiqbollari	549
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
Обучение образованию и употреблению форм числа имён существительных в школьном курсе русского языка	553
Идиева Гульмира Изомовна	

INGLIZ TILIDAGI CONJUNCTIONLARNING GRAMMATIK TASNIFI VA SINTAKTIK VAZIFALARI HAMDA ESP DARSLARIDA ULARNI O'RGATISHNING KOMMUNIKATIV VA KONTEKSTUAL USULLARI

Mahammadiyeva Mashxura Maxmur qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Filologiya fakulteti Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi 4-kurs talabasi

Ilmiy maslahatchi: D. D. Abdimurodov

Shahrisabz davlat pedagogika instituti filologiya fanlari bo'yicha
falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz tilidagi conjunctionlarning grammatik tasnifi, ularning sintaktik vazifalari hamda English for Specific Purposes (ESP) sharoitida ushbu birliklarni o'rgatishning kommunikativ va kontekstual usullari tizimli ravishda tahlil qilinadi. Tadqiqotning nazariy qismida conjunctionlarning coordinating, subordinating va correlative turlari, ularning gap va matn tuzilishidagi vazifalari, semantik munosabatlarni ifodalashdagi roli hamda diskursiv ahamiyati yoritilgan. Amaliy-metodik qismida esa needs analysis, functional grammar, explicit instruction, task-based learning va grammar-in-context kabi yondashuvlar asosida ESP talabalari uchun samarali o'qitish modeli taklif etilgan. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, conjunctionlarni faqat grammatik qoida sifatida emas, balki professional nutqning kohesiv va mantiqiy tashkil etuvchi vositasi sifatida o'rgatish grammatik aniqlikni, yozma nutq ravonligini hamda kasbiy kommunikativ kompetensiyani sezilarli darajada rivojlantiradi.

Kalit so'zlar: conjunction, bog'lovchi, ESP, grammar teaching, syntactic function, cohesion, coherence, contextualized instruction, communicative competence, functional grammar.

Abstract: This article systematically analyzes the grammatical classification of English conjunctions, their syntactic functions, and the communicative and contextual approaches to teaching these linguistic units in English for Specific Purposes (ESP) settings. The theoretical section examines coordinating, subordinating, and correlative conjunctions, their functions in sentence and text structure, their role in expressing semantic relationships, and their discourse significance. The practical and methodological section proposes an effective instructional model for ESP learners based on needs analysis, functional grammar, explicit instruction, task-based learning, and grammar-in-context approaches. The findings indicate that teaching conjunctions not merely as grammatical rules but as cohesive and logical devices of professional communication significantly enhances grammatical accuracy, written fluency, and professional communicative competence.

Key words: conjunction, connector, ESP, grammar teaching, syntactic function, cohesion, coherence, contextualized instruction, communicative competence, functional grammar.

Аннотация: В данной статье систематически анализируются грамматическая классификация английских союзов (conjunctions), их синтаксические функции, а также коммуникативные и контекстуальные методы обучения данным языковым единицам в условиях English for Specific Purposes (ESP). В теоретической части исследования рассматриваются coordinating, subordinating и correlative conjunctions, их функции в структуре предложения и текста, роль в выражении семантических отношений и дискурсивное значение. В практико-методической части предлагается эффективная модель обучения студентов ESP на основе таких подходов, как needs analysis, functional grammar, explicit instruction, task-based learning и grammar-in-context. Результаты исследования показывают, что обучение союзам не только как грамматическим правилам, но и как средствам обеспечения связности и логичности профессиональной речи способствует значительному повышению грамматической точности, беглости письменной речи и профессиональной коммуникативной компетенции.

Ключевые слова: conjunction, союз, ESP, grammar teaching, syntactic function, cohesion, coherence, contextualized instruction, communicative competence, functional grammar.

KIRISH

Zamonaviy til ta'limida grammatika izolyatsiyalangan qoidalar majmui sifatida emas, balki ma'no yaratish va muloqotni tashkil etish vositasi sifatida talqin qilinmoqda. Ayniqsa, ESP ta'limida grammatik birliklarning amaliy funksiyasi birinchi o'ringa chiqadi, chunki tibbiyot, muhandislik, iqtisodiyot, huquq, axborot texnologiyalari va boshqa professional sohalarida fikrning aniqligi, izchilligi hamda mantiqiy bog'liqligi muhim hisoblanadi. Shu jihatdan conjunctionlar gaplar, frazalar va diskurs bo'laklari o'rtasida semantik hamda sintaktik munosabatlarni ta'minlaydigan markaziy vositalardan biri hisoblanadi.

Ingliz tilidagi conjunctionlarning o'rni, ayniqsa, akademik va professional yozuvda yaqqol namoyon bo'ladi. Sabab, natija, shart, zidlik, tanlov, qo'shish va vaqt munosabatlarini aniq ifodalash uchun o'quvchi nafaqat alohida bog'lovchini bilishi, balki uning sintaktik cheklovlari, uslubiy mosligi va diskursiv vazifasini ham tushunishi kerak. ESP o'qitishda aynan shu jihat ko'pincha muammo tug'diradi: talabalar bog'lovchilarni so'zma-so'z tarjima darajasida o'zlashtiradilar, biroq ularni kerakli janr va kontekstda to'g'ri qo'llashda qiynaladilar.

Mazkur maqolaning maqsadi ikki asosiy yo'nalishni ilmiy asosda birlashtirishdan iborat: birinchisi, ingliz tilidagi conjunctionlarning grammatik tasnifi va sintaktik vazifalarini chuqur yoritish; ikkinchisi, ESP darslarida ushbu birliklarni o'rgatishning kommunikativ va kontekstual usullarini metodik jihatdan asoslashdir. Maqolada qiyosiy-lingvistik, tavsifiy-analitik hamda pedagogik sintez usullaridan foydalanildi.

Ingliz tilidagi conjunctionlar tilshunoslikda odatda linking words yoki connecting devices doirasida ko'rib chiqiladi, biroq grammatika nuqtayi nazaridan ular uchta asosiy guruhga ajratiladi: coordinating conjunctions, subordinating conjunctions va correlative conjunctions. Cambridge Grammar manbasida conjunctionlarning ikkita yirik turi – coordinating va subordinating conjunctionlar ekanligi, correlative birliklar esa juft konstruksiyalar sifatida faoliyat ko'rsatishi ta'kidlanadi. Ushbu tasnif o'quv jarayonida nafaqat formal guruhlash, balki gaplar o'rtasidagi sintaktik va semantik munosabatlarni o'rgatish uchun ham qulay tayanch vazifasini bajaradi.

Coordinating conjunctions sintaktik jihatdan teng birliklarni bog'laydi. Ular alohida so'zlar, so'z birikmalari, gap bo'laklari yoki mustaqil clauses o'rtasida qo'llanadi. Eng keng tarqalgan birliklar sifatida and, but, or, so, yet, for va nor ko'rsatiladi. Masalan, and qo'shish ma'nosini, but va yet zidlov ma'nosini, or tanlovni, so esa natijani ifodalaydi. Ushbu birliklar, ayniqsa, akademik va professional yozuvda argumentlar orasidagi izchillikni ta'minlaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Zamonaviy til ta'limida grammatika alohida qoidalar tizimi sifatida emas, balki kommunikativ kompetensiyani shakllantiruvchi vosita sifatida talqin qilinmoqda. Ayniqsa, English for Specific Purposes (ESP) ta'limida grammatik birliklarning amaliy va funksional jihatlari alohida ahamiyat kasb etadi. Ingliz tilidagi conjunctionlar esa gap va matn tarkibidagi semantik hamda sintaktik munosabatlarni ta'minlovchi muhim til birliklaridan hisoblanadi.

Conjunctionlar va ularning grammatik xususiyatlari Cambridge Grammar manbalarida batafsil yoritilgan bo'lib, ular coordinating, subordinating va correlative conjunctionlar sifatida tasniflanadi. Ushbu manbada conjunctionlarning gap va matn tarkibidagi bog'lovchilik vazifasi hamda mantiqiy munosabatlarni ifodalashdagi o'rni ko'rsatib berilgan. Bu tasnif conjunctionlarni nazariy jihatdan o'rganish uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

ESP metodikasi bo'yicha tadqiqotlar olib borgan Basturkmen (2015) til kurslarini ishlab chiqishda o'quvchilarning kasbiy ehtiyojlari, ya'ni needs analysis asosiy mezon bo'lishi kerakligini ta'kidlaydi. Olimning fikricha, grammatik birliklarni o'qitish ham muayyan kasbiy kommunikativ vazifalar bilan bog'liq holda tashkil etilishi lozim. Ennis (2020) ham ESP va akademik ingliz tilini o'qitishda funksional yondashuvning muhimligini qayd etib, grammatik vositalarning professional diskursdagi roliga alohida e'tibor qaratadi.

Grammatika o'qitish masalalari Bell va Collins (2025) tomonidan zamonaviy SLA (Second Language Acquisition) tadqiqotlari asosida tahlil qilingan. Ular grammatikani o'qitishda qoidalarni izolyatsiyalangan shaklda emas, balki kontekst, ma'no va kommunikativ vazifalar bilan integratsiyalash zarurligini asoslab berganlar. Bu yondashuv conjunctionlarni ESP darslarida samarali o'qitish uchun nazariy пойдевор vazifasini bajaradi.

Amin (2015) grammar-in-context yondashuvining talabalarning grammatik xatolarini kamaytirishdagi ta'sirini o'rganib, grammatik birliklarni real kommunikativ vaziyatlar va matnlar asosida o'qitish samaraliroq natija berishini aniqlagan. Tadqiqot natijalari conjunctionlarni ham kontekst asosida o'qitish zarurligini kўrsatadi.

Alawerdy va Alalwi (2022) conjunctionlarni cohesive devices sifatida explicit instruction yordamida o'qitish talabalarning yozma nutq ko'nikmalarini sezilarli darajada yaxshilashini aniqlaganlar. Ularning fikricha, conjunctionlar matnning mantiqiy yaxlitligini ta'minlovchi vosita bo'lib, ularni maqsadli ravishda o'rgatish yozuv sifatini oshiradi.

Ehsanzadeh va hammualliflar (2024) EFL tibbiyot talabalari yozuvlarini tahlil qilib, cohesion va cohesive devices bilan bog'liq xatolar eng ko'p uchraydigan muammolar qatoriga kirishini aniqlaganlar. Bu esa conjunctionlarni, ayniqsa, professional va akademik yozuvlarda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirish zarurligini tasdiqlaydi.

Yuqoridagi tadqiqotlar conjunctionlarning grammatik tabiati, matndagi funksiyalari va ularni o'qitish metodikasining turli jihatlarini yoritgan bo'lsa-da, conjunctionlarning grammatik tasnifi, sintaktik vazifalari hamda ESP darslarida ularni kommunikativ va kontekstual usullar asosida o'qitish masalalari yagona tizimda kompleks ravishda yetarli darajada tadqiq etilmagan.

Mazkur maqolaning ilmiy yangiligi va o'ziga xosligi shundan iboratki, unda conjunctionlarning grammatik tasnifi va sintaktik vazifalari nazariy jihatdan tahlil qilinib, ESP ta'limida ularni o'qitishning kommunikativ hamda kontekstual usullari bir butun metodik tizim sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, conjunctionlarni professional diskurs va kasbiy kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish vositasi sifatida qo'llash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda ingliz tilidagi conjunctionlarning grammatik tasnifi, sintaktik vazifalari hamda ESP darslarida ularni o'qitish usullarini tahlil qilishda qiyosiy-lingvistik, tavsifiy-analitik va pedagogik sintez metodlaridan foydalanildi. Qiyosiy-lingvistik metod yordamida conjunctionlarning coordinating, subordinating va correlative turlari o'zaro taqqoslanib, ularning grammatik va semantik xususiyatlari aniqlandi. Tavsifiy-analitik metod asosida conjunctionlarning gap va matn tarkibidagi sintaktik vazifalari, shuningdek, akademik hamda professional diskursdagi qo'llanilishi tahlil qilindi.

Pedagogik sintez metodi orqali ESP ta'limiga oid ilmiy adabiyotlar, zamonaviy metodik yondashuvlar va amaliy tavsiyalar umumlashtirildi. Tadqiqot jarayonida conjunctionlarni o'qitishda kommunikativ yondashuv, grammar-in-context, task-based learning hamda needs analysis tamoyillarining samaradorligi o'rganildi. Olingan natijalar conjunctionlarni kontekst asosida, kasbiy kommunikativ ehtiyojlarga mos ravishda o'qitish ESP talabalari grammatik kompetensiyasi va yozma nutq ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Koordinativ bog'lovchilarning asosiy sintaktik belgisi shundan iboratki, ular bir xil darajadagi birliklarni bog'laydi va bog'langan qismlar grammatik jihatdan bir-biriga qaram bo'lmaydi. Masalan, "The device is compact and efficient" gapida ikkita sifat teng huquqli tarzda bog'langan bo'lsa, "The results were promising, but the sample was limited" gapida ikki mustaqil clause mantiqiy zidlik orqali birlashtirilgan. Bu holat ESP yozuvlarida ayniqsa argumentativ va tavsifiy uslublar uchun muhimdir.

Subordinating conjunctions ergash gapni bosh gapga bog'laydi va ularga sintaktik tobelik xosdir. Bunday birliklarga because, although, if, when, while, since, unless, whereas, before, after, once, until kabi vositalar kiradi. Ushbu bog'lovchilar sabab, zidlik, vaqt, shart, maqsad va boshqa munosabatlarni ifodalab, murakkab gap strukturasini hosil qiladi.

Masalan, because sabab munosabatini, although va while zidlov yoki qarama-qarshilikni, if va unless shart munosabatini, when va after vaqt munosabatini ifodalaydi. Subordinating conjunctionlar professional matnlarda dalillashning nozik semantik qurilishini ta'minlaydi. "If the pressure increases, the valve opens automatically" kabi gaplar texnik ESPda; "Although the symptoms improved, further monitoring was required" kabi gaplar esa tibbiy ESPda tez-tez uchraydi.

Correlative conjunctions juft shaklda qo'llanadigan bog'lovchi birliklardir. Ularning tipik namunalari either...or, neither...nor, both...and, not only...but also hisoblanadi. Bunday birliklarning metodik qiyinligi shundaki, ular nafaqat ma'noni, balki parallel syntactic structure talabini ham o'quvchidan kutadi. Masalan, "not only increased productivity but also reduced costs" tipidagi konstruksiyada parallelizm buzilsa, gap grammatik va uslubiy jihatdan noqulaylashadi.

Correlative conjunctionlar ESP yozuvlarida taqqoslash, ikki variantni tanlash yoki bir necha ustunlikni parallel ko'rsatishda juda foydali. Shunga qaramay, talabalar ushbu konstruksiyalarni kamroq va ko'pincha xato bilan ishlatadi; demak, ularni alohida drill emas, balki namunaviy professional matnlar asosida o'rgatish lozim.

Conjunctionlarning vazifasi faqat gaplarni bog'lashdan iborat emas. Ular sintaktik darajada birliklarni birlashtirsa, diskurs darajasida mantiqiy rivojlanishni boshqaradi. Shu ma'noda conjunctionlar cohesion va coherence o'rtasidagi ko'priklarni bajaradi. Cohesion yuzaki bog'lanish vositalarini anglatadi, coherence esa matnning mazmunini yaxlitligini ifodalaydi. Conjunctionlar ikkalasiga ham bir vaqtda xizmat qiladi.

Birinchi navbatda conjunctionlar so'zlarni, nominal groupsni, verbal groupsni va clausesni bog'laydi. Bu esa gapning strukturaviy murakkabligini boshqaradi. L2 writing tadqiqotlarida clause complexity va phrasal complexity ko'rsatkichlari yozma malaka bilan bog'liq ekanini qayd etilgan; conjunctionlardan ongli foydalanish murakkab gap tuzilmasini shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Conjunctionlar sabab-natija, zidlov, qo'shimcha, vaqt, shart, concessive, alternative kabi semantik munosabatlarni aniq kodlaydi. ESP yozuvlarida aynan ushbu munosabatlarni noto'g'ri ifodalash ma'noni buzadi. Masalan, sabab munosabati uchun because va since ko'p hollarda funksional jihatdan yaqin bo'lsa-da, matn janri va pragmatik urg'usiga ko'ra farqlanishi mumkin. Xuddi shuningdek, but, however va although bir-birining to'liq sinonimi emas; ular turli sintaktik pozitsiya va diskurs funksiyalariga ega.

Akademik va professional matnda conjunctionlar paragraph progressionni boshqaradi. Muallif argumentni kengaytirishda addition, qarama-qarshi nuqtani kiritishda contrast, sababni ochishda cause, amaliy oqibatni ko'rsatishda result conjunctionlaridan foydalanadi. Shuning uchun conjunctionlar alohida grammatika birligi emas, balki matn tuzish strategiyasining bir qismi sifatida o'rganilishi kerak. O'qitishda conjunctionlarni topic sentence, supporting detail, explanation va conclusion bo'laklari bilan integratsiya qilish ayni muddaodir.

ESP ta'limi umumiy ingliz tilidan farqli ravishda aniq maqsadga yo'naltirilgan bo'ladi. Basturkmen va boshqa ESP olimlari kurs dizayni needs analysisga tayanishi lozimligini ta'kidlaydilar. Demak, conjunctionlarni o'qitish ham umumiy ro'yxat ko'rinishida emas, balki ma'lum soha diskursida qaysi munosabatlar ustunligi aniqlan-ganidan so'ng tashkil qilinishi kerak.

Masalan, muhandislik matnlarida sequence, cause-effect va condition munosabatlari, biznes yozuvlarida contrast, result va recommendation strukturalari, tibbiy yozuvlarda evidence, condition, caution va limitation konstruksiyalari ko'proq uchraydi. Bu esa conjunctionlarni "hammasini birdek" o'qitishdan ko'ra, chastota va funksiyaga asoslangan ta'limni talab etadi.

So'nggi tadqiqotlar grammatikani form-focused, lekin ma'no va funksiyadan ajralmagan holda o'qitish zarurligini ko'rsatadi.

Bell va Collins grammatika bo'yicha zamonaviy SLA tadqiqotlari bilan kursliklardagi yondashuvlar o'rta-sida ayrim tafovutlar borligini ko'rsatib, o'qitishda qoidani kontekst, qayta aloqa va ma'no bilan integratsiya qilish kerakligini ta'kidlaydi. Martin esa ilmiy ingliz tilini o'qitishda form va function juftligini markazga qo'ygan yondashuvni taklif etadi; bu qarash conjunctionlarni ESPda o'rgatish uchun ham juda mos keladi.

Kommunikativ yondashuv conjunctionlarni real muloqot ehtiyojlari doirasida o'rgatishni nazarda tutadi. Bu yondashuvda o'quvchi conjunctionni qoida sifatida yodlamaydi; aksincha, ma'lum kommunikativ maqsadni amalga oshirishda undan foydalanadi. ESP uchun bunday maqsadlar hisobot yozish, case presentation, process description, risk explanation, negotiation, recommendation yoki problem-solution muhokamasi bo'lishi mumkin.

Masalan, ikki talaba turli bo'lak ma'lumotga ega bo'lgan muhandislik vazifasini bajarishi mumkin. Yakuniy tavsifni ishlab chiqish uchun ular condition, cause, result va contrast conjunctionlaridan faol foydalanadi. Shunday topshiriqlar conjunctionni sun'iy misoldan olib chiqib, kommunikativ.

Biznes ESPda loyiha muhokamasi, tibbiy ESPda patient handover, IT ESPda bug-report explanation kabi simulyatsiyalar conjunctionlardan tabiiy foydalanishga imkon beradi. Masalan, talabaga "Explain why the system failed and what should be done if the error appears again" vazifasi berilganda, u because, since, if, unless, therefore kabi birliklarni mazmunan zarurat tufayli qo'llaydi.

Boshlang'ich va o'rta darajadagi ESP talabalarida conjunctionlarni kommunikativ nutqqa olib kirish uchun sentence frame va discourse frame'lardan foydalanish samarali bo'ladi. Masalan: "The procedure was delayed because...", "Although the data are limited, ...", "If the temperature exceeds the threshold, ...", "Not only did the company reduce costs, but it also...". Bunday tayanchlar talabani grammatik aniqlikka yaqinlashtiradi va keyin-chalik mustaqil nutqqa o'tishga yordam beradi. Kontekstual yondashuv conjunctionlarni ajratilgan ro'yxat sifatida emas, balki matn ichida, janr ichida va intellektual vazifa ichida o'rganishga asoslanadi. Grammar-in-context bo'yicha tadqiqotlar bunday yondashuv yozuvdagi xatolarni kamaytirishi va grammatik ongini kuchaytirishini ko'rsatgan. ESPda report, abstract, lab report, recommendation memo, literature review, case summary kabi janrlar mavjud. Har bir janrda conjunctionlarning ustuvor turlari farq qiladi. Masalan, lab reportda sequencing va cause-result, recommendation memo'da contrast va result, literature review'da concession va addition munosabatlari yetakchi bo'lishi mumkin. O'qituvchi namunaviy janr matnini tanlab, undagi conjunctionlarni funksional xarita asosida tahlil qilishi lozim.

Talabalar soha matnlaridan kichik korpus tuzib, conjunctionlar chastotasi va pozitsiyasini kuzatishi mumkin. Masalan, tibbiy article abstractsida although, while, because, therefore, however kabi birliklarning qanday ishlatilishi aniqlanadi. Bu usul data-driven learning elementlarini o'z ichiga oladi va o'quvchini grammatika kashfi-yotiga jalb qiladi.

Conjunctionlarni paragraph writing va report writing bilan integratsiya qilish ayniqsa samarali. Alawerdy va Alalwi tadqiqoti conjunctionlarni cohesive device sifatida explicit instruction asosida o'qitish talabalarning paragraph writing natijalarini sezilarli yaxshilaganini ko'rsatgan. Demak, conjunctionlarni mashq qilishning optimal yo'li – ularni bevosita yozuv topshirig'ida sinab ko'rish, peer feedback va revision jarayoni orqali mustahkamlashdir.

ESP talabalari conjunctionlarni o'zlashtirishda bir necha tipik muammolarga duch keladi. Birinchisi, L1 transfer yoki interferensiya. O'quvchi ona tilidagi bog'lovchi tizimini ingliz gaplariga ko'chiradi va natijada sintaktik xatolar yuzaga keladi. Ikkinchisi, conjunction va conjunctive adverbni chalkashtirish. Masalan, but bilan howeverning punktuatsion va sintaktik farqi yetarli darajada tushunilmasa, yozuv notekis bo'ladi.

Uchinchi muammo – overuse of simple connectors, ya'ni and, but, because singari sodda birliklarga haddan tashqari tayanishdir. Tibbiy talabalar yozuviga oid 2024-yildagi tahlilda cohesion va cohesive devices bilan bog'liq xatolar eng yuqori chastotali xatolardan biri ekani aniqlangan. Bu conjunctionlarni ko'proq janr darajasida o'rgatish zarurligini ko'rsatadi.

To'rtinchi muammo – parallelismning buzilishi, ayniqsa correlative conjunctionlarda. Beshinchi muammo esa conjunctionni ma'noga mos, ammo janrga nomos uslubda qo'llashdir. Masalan, professional hisobotda haddan tashqari og'zaki yoki juda sodda connectorlar matnning rasmiyligini pasaytiradi (1-jadval).

1-jadval: Conjunctionlarni o'qitish uchun namunaviy funksional

Munosabat turi	Asosiy conjunctionlar	ESPdagi tipik janr/vazifa	O'qitish usuli
Addition	and, furthermore, not only... but also	Project description; specification summary	Text marking + guided rewriting
Contrast	but, yet, although, whereas	Recommendation memo; literature review	Debate + contrastive paragraph writing
Cause/Result	because, since, so, therefore	Technical explanation; case analysis	Cause-effect mapping + report writing
Condition	if, unless, provided that	Risk protocol; procedure manual	Simulation + decision-tree tasks
Sequence/Time	when, after, before, while	Process description; lab report	Process narration + diagram-based speaking

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilidagi conjunctionlar grammatik tasnif, sintaktik tashkil va diskursiv rivojlanish nuqtayi nazaridan ESP ta'limining markaziy unsurlaridan biridir. Ular coordinating, subordinating va correlative guruhlarga ajralgan bo'lsa-da, amaliy ta'limda ularni shu formal tasnif bilan cheklash yetarli emas. Muhimi, conjunctionlarning ma'nosi, funksiyasi, janri va kasbiy vazifa bilan bog'liq jihatlari birgalikda o'rgatilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Alawerdy, A. S., & Alalwi, F. S. (2022). Enhancing English as a Foreign Language University Students' Writing Through Explicit Instruction of Conjunctions as Cohesive Devices. *Frontiers in Psychology*, 13.
2. Amin, Y. N. (2015). Teaching Grammar-in-Context and Its Impact on Minimizing Students' Grammatical Errors. *Lingua Scientia*, 7(1).
3. Basturkmen, H. (2015). *Developing Courses in English for Specific Purposes*. Palgrave Macmillan.
4. Bell, P., & Collins, L. (2025). Grammar Instruction in ESL Coursebooks and in Second Language Acquisition Research: Convergences and Divergences. *TESL Canada Journal*, 42(1), 65–88.
5. Cambridge Dictionary. (2026). *Conjunctions and Linking Words*. Cambridge Grammar.
6. Ehsanzadeh, S. J., et al. (2024). Analysis of High-Frequency Errors and Linguistic Patterns in EFL Medical Students' Writing. *Scientific Reports*, 14.
7. Ennis, M. J. (2020). *Approaches to English for Specific and Academic Purposes*. Routledge.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.